

DARS O'TISH JARAYONIDA KO'RGAZMALI MATERYAL VA TARQATNMA MATERYALLARDAN SAMARALI FOYDALANISH

G'ulomova Bibi Muxlisa Maxmudjon qizi

*Andijon davlat chet tillari instituti, Ingliz filologiyasi,
o'qitish metodikasi va tarjimashunoslik fakulteti talabasi
gulomovamuxlisa@gmail.com*

Annatsiya: Bugungi tezkor va raqamli yo'nalishdagi dunyoda Ko'rgazmali va tarqatma materiallarni darsga kiritish samarali ta'lim va o'rganishning zaruriy yo'nalishiga aylandi. Ushbu materiallar talabalar bilan shug'ullanishni kuchaytirish, faol ishtirokni rag'batlantirish va mavzuni chuqurroq tushunishni shakllantirishda juda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada ko'rgazmali va tarqatma materiallarning ta'lim sharoitida ahamiyati o'rganilib, dars davomida ulardan samarali foydalanish yoritilgan.

Kalit so'zlar: Sxema, grafik, sxema, video, Ko'rgazmali va tarqatma materiallar

1. Tushunishni kuchaytirish:

Sxema, grafik, sxema, video kabi ko'rgazmali materiallar murakkab tushunchalarni soddalashtirish va axborotni yanada tushunarli tarzda taqdim etishda kuchli vositalar bo'lib xizmat qiladi. Ushbu vizuallar talabalarga abstrakt g'oyalarni tasavvur qilishga yordam beradi, bu esa ularga bilimlarni tushunish va saqlab qolishni osonlashtiradi.

2. Jalb qilishni rag'batlantirish:

Ko'rgazmali va tarqatma materiallar o'quvchilarni ko'rgazmali va eshitish sezgilariga murojaat qilish orqali faol jalb qiladi. Multimediali taqdimotlar, ta'limiy videolar va interaktiv slayd-shoularni o'z ichiga olgan holda, o'qituvchilar o'quvchilarning diqqatini jalb qilishlari va butun dars davomida o'z e'tiborini saqlab

qolishlari mumkin. Bunday ishtirok yaxshi ma'lumotni qayta ishlash va saqlashni osonlashtiradi.

3. Faol o'quv mashg'ulotini rag'batlantirish:

Tarqatma materiallar, masalan, qo'llanmalar, ish varag'i, onlayn resurslar o'quvchilarga o'quv jarayonida faol ishtirok etish imkonini beradi. Bu materiallar individual yoki guruh faoliyati uchun foydalanish mumkin, hamkorlik rag'batlantirish, tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish. Ta'lim oluvchilar o'quvchilarni qo'l bilan olib borilgan ishlarga jalb qilish orqali mavzuni chuqurroq tushunishga ko'maklashmoqda.

4. Turli xil o'rganish uslublarini o'rganish:

Har bir o'quvchi boshqacha o'rganadi, vizual va tarqatma materiallar turli xil o'quv uslublarini qo'llaydi. Ba'zi talabalar vizual o'rganuvchilar bo'lib, ular grafik tarzda taqdim etilgan ma'lumotlarni ko'rishdan manfaatdor, boshqalari yozma materiallarni o'qishni afzal ko'rishlari mumkin. Turli xil vizual yordam va tarqatma materiallarni taqdim etish orqali o'qituvchilar turli xil o'quvchilarning ehtiyojlarini qondirishlari, qo'shni o'quv muhitini ta'minlashlari mumkin.

5. Axborotni saqlashni ko'paytirish:

Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, ko'rish vositasi va tarqatma materiallardan foydalanish axborotni saqlashni kuchaytiradi. Vizuallar miyani rag'batlantiradi va xotirani eslashni oshiradi, bu esa o'quvchilarga bilimni uzoq muddat saqlab qolishga yordam beradi. O'quv qo'llanmalari va xulosalari kabi tegishli tarqatma materiallar bilan juftlashganda, talabalar o'z tushunchalarini ko'rib chiqish va mustahkamlash uchun qimmatli manbalarga ega. Pedagogika, psixologiya fanlarini o'qitishda ko'rgazmali va tarqatmali materiallardan foydalanish ta'lim oluvchilarning pedagogik yoki psixologik muammolarga oid bilim, ko'nikma va malakalarini oshirishda hamda ularga oid muammolarning yechimini topishda katta yordam beradi. Darslarda ko'rgazmali va tarqatmali materiallardan foydalanishdan asosiy maqsad ta'lim oluvchilarning mavzuni o'rganishlarida ularning diqqatini to'plash, darsga bo'lgan qiziqishlarini oshirish, o'zlariga bo'lgan ishonchni uyg'otish hamda

ko‘rgazmalilik va tarqatmalilik asosida ularning bilim, ko‘nikma va malakalarini oshirishdan iborat. Shu o‘rinda, muhtaram Prezidentimizning «Shuni unutmashimiz kerakki, kelajagimiz poydevori bilim dargohlarida yaratiladi, boshqacha aytganda, xalqimizning ertangi kuni qanday bo‘lishi farzandlarimizning bugun qanday ta‘lim va tarbiya olishiga bog‘liq», degan fikrlari so‘zimizning isboti bo‘ladi. Quyida ko‘rgazmali materiallar xususida ayrim fikr-mulohazalar bildirilgan. Ko‘rgazmali materiallar yordamida bir vaqtning o‘zida muhokama qilinayotgan savol, axborotni ham eshitish, ham ko‘rish orqali qabul qilish, shubhasiz, ta‘lim oluvchilarning puxta bilim olishlariga yordam beradi. Bizga ma‘lumki, ko‘rgazmali materiallarning xilma-xil shakllari mavjud. Taraqqiyotning o‘zi bir tomondan fanni chuqur o‘zlashtirishni zarur qilib qo‘ysa, ikkinchi tomondan turli-tuman yangi metodlar, ko‘rgazmalilikni oshirish, texnika vositalaridan samarali foydalanish, ularni qo‘llashni takomillashtirish orqali bilim olishni osonlashtirish, qiziqarli jarayonga aylantirishga yordam beradi. Ko‘rgazmalilik, odatda, xayolan ko‘z o‘ngiga keltirish bilan yoki namoyish qilish bilan ta‘minlanadi. Ko‘rgazmali materiallar: nomoddiy, texnik va moddiy turlarga bo‘linadi. Nomoddiy ko‘rgazmali materiallar deyilganda, dars jarayonida so‘z bilan o‘qituvchi tomonidan ma‘lumotlarni yodga tushirish, ta‘lim oluvchilarning xayolida gavdalantirish mumkin bo‘lgan ichki, xayoliy tushunchalar, ya‘ni adabiyot, san‘at asarlari, badiiy film, badiiy asar qahramonlari, hayotda yuz beradigan turli voqea, hodisa va turli vaziyatlarni tasavvur qilish orqali hosil qilish tushuniladi. Darsni boshlaganda o‘qituvchi o‘tilgan mavzuni ta‘lim oluvchilarning yodiga tushiradi. O‘qituvchi yangi mavzuni boshlar ekan, ta‘lim oluvchilar diqqatini unga jalb qilish, fikrini yo‘naltirish uchun adabiyot, san‘at asarlari yoki hayotda yuz bergan voqeani gapirib berishi mumkin. Bu yangi mavzuni o‘rganishga ta‘lim oluvchilar ruhi va kayfiyatini tayyorlaydi. Masalan, «Pedagogika» fanidan «Ta‘lim nazariyasi» mavzusini boshlashdan avval auditoriyaga quyidagicha murojaat qilish mumkin: «Ta‘lim nazariyasi», «ta‘lim jarayoni» yoki «ta‘lim tizimi» deyilganda nimani tushunish mumkin? Ushbu savollarga ta‘lim oluvchilar o‘zlari oldindan bilgan, o‘qigan,

eshitgan ma'lumotlarga tayanib, ko'z oldilariga keltirib, o'z fikr va mulohazalarini bildiradilar. Texnik ko'rgazmali materiallar deyilganda, ta'lim vositalarini tushunish mumkin. Chunki pedagogikada ta'lim vositalari ko'rgazmali material sifatida qaraladi. Bugungi kunda, uzluksiz ta'lim tizimini texnika vositalarisiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Ta'lim vositalari deb, o'qitilishi va o'rganilishi lozim bo'lgan har qanday bilimlarni yetkazuvchi va axborot tashuvchi vositalarga aytiladi. Ta'lim vositalari uch turga bo'linib o'rganiladi: bosma, texnik va aniq o'quv vositalari. Bosma yoki chop etilgan o'quv materiallariga chop etilgan barcha o'quv va ko'rgazmali materiallar kiradi. Bosma materiallar o'z navbatida ikki turga bo'linib o'rganiladi, bular: matnli va tasvirli bosma materiallar. Masalan, o'quv yoki ishchi dasturlar, darsliklar, o'quv va uslubiy qo'llanmalar, tarqatmali materiallar, ishchi varaqalari, nazorat yoki topshiriq varaqalari, o'quvuslubiy majmualar, ma'ruza matnlari va boshqalar matnli vositalarga misol bo'ladi. Ular ma'lumotlar olish va ma'lumotlarni qayta ishlash uchun xizmat qiladi. Tasvirli ko'rgazmali materiallarga slaydlar, diagrammalar, jadvallar, fotosuratlar, chizma-sxemalar, plakat kabilar misol bo'ladi. Ulardan umumiy tasavvurni vujudga keltirish uchun foydalaniladi.

Xulosa: Ko'rgazmali va tarqatma materiallarni darsga birlashtirish samarali o'qitish va o'rganish uchun juda muhimdir. Ushbu materiallar tushunishni kuchaytirish, jalb qilishni rag'batlantirish, faol o'rganishni rag'batlantirish, turli xil o'quv uslublarini qondirish va axborotni saqlashni ko'paytirish uchun kuchli vositalar bo'lib xizmat qiladi. O'qituvchilar o'quvchilarga ta'lim safarida kuch beradigan dinamik va suvga cho'mdiruvchi o'quv tajribalarini yaratish uchun vizual va tarqatish materiallarining potentsialidan foydalanishlari kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: «Ma'naviyat», 2008.
2. Sarsenbayeva R. Talabalar mustaqil ta'limini tashkil etish metodikasi. O'quv-uslubiy qo'llanma. – T.: TMI. –108-b.
3. Rashidov X. va boshqalar. «Kasbiy pedagogika» blokini o'qitish metodikasi. / O'quvuslubiy qo'llanma (Malaka oshirish va qayta tayyorlash kurslari uchun). – T.: O'MKHTTKMO va UQTI, 2007.
4. Tojiboyeva D. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. O'quv qo'llanma. – T.: «Fan va texnologiya», 2007. –541-b.